

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
кандидата економічних наук, доцента
Литвин Марини Валентинівни
на дисертаційну роботу Коровія Ярослава Валерійовича
на тему «Інноваційні трансформації в агропромисловому секторі у
контексті викликів глобального сталого розвитку»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

Актуальність обраної теми дослідження, її зв'язок із науковими планами
та програмами

Сучасний глобальний розвиток характеризується наростаючими тенденціями, що впливають на продовольчу безпеку, бідність і голод, сталість сільського господарства та продовольчих систем, а отже перспективи сталого розвитку в цілому: загальний попит на продукти харчування продовжує зростати, і відбуватиметься це в умовах збільшення дефіциту природних ресурсів та важливих змін у структурі попиту на продукти харчування та сільськогосподарську продукцію. Зміна клімату та посилення конкуренції за природні ресурси продовжуватимуть сприяти деградації та дефіциту природних ресурсів, з негативним впливом на засоби виробництва сільськогосподарської продукції та продовольчу безпеку людей.

Серед основних викликів, що стоять перед міжнародною та національною політикою розвитку країн у контексті глобального сталого розвитку, одним з основних є сталий розвиток продуктивності сільського господарства для задоволення зростаючого попиту, підвищення ефективності використання ресурсів у всьому світі, щоб задовольнити зростаючий та мінливий попит на продовольство, а також зупинити та відновити деградацію навколишнього середовища. Впровадження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі є основним рушієм зростання продуктивності та сталого використання ресурсів.

Зазначене зумовлює актуальність теми дисертаційної роботи та важливість поставлених завдань. розвиток теоретико-методологічних засад дослідження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі та розробка науково-практичних рекомендацій щодо міжнародної та державної політики забезпечення їх відповідності викликам глобального сталого розвитку, що є метою дисертаційної роботи Я.В. Коровія, має важливе наукове та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми підтверджується і тим, що вона виконана згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса: «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку» (номер держреєстрації 0113U003659, 2013–2017 рр.), у межах якої було удосконалено теоретико-методологічні засади дослідження напрямів впровадження певних типів інновацій в рамках реалізації інноваційних стратегій агропромислових підприємств; «Формування конкурентних стратегій національних виробників в сучасній парадигмі глобального економічного середовища» (номер держреєстрації 0118U002395, 2018–2020 рр.), у межах якої запропоновано таксономію зв'язків між стратегіями агроінновацій, типами інновацій, що впроваджуються відповідно до кожної стратегії, та викликами проблем глобального сталого розвитку, на які відповідає кожна із наведених у систематизації інноваційних стратегій (с. 16 дисертації).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертаційною роботою Коровія Я.В., авторефератом та опублікованими працями автора дає змогу стверджувати, що наукові

положення, висновки і рекомендації, викладені у роботі, обґрунтовані на достатньому науковому рівні. Рівень проведеного дослідження дає можливість стверджувати про глибоку обізнаність дисертанта з науково-практичними розробками провідних зарубіжних вчених щодо вивчення проблем інноваційних трансформацій у контексті викликів глобального сталого розвитку.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про достатнє знання її автором досліджуваної проблеми, уміння формулювати логічні висновки і пропозиції. Аргументованість, достовірність та обґрунтованість зроблених у дисертаційній роботі висновків та рекомендацій визначаються сукупністю викладених наукових результатів, що базуються на глибокому аналізі фахової літератури, фактологічних матеріалах, статистичних даних.

Обґрунтованість та достовірність отриманих дисертантом результатів обумовлено тим, що дослідження базується на використанні широкого спектру методів наукового пізнання, а саме теоретичного узагальнення, діалектичний, індукції та дедукції, аналізу, синтезу, групування, абстрагування, експертних опитувань, статистичні методи, методи кластерного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, порівняльного аналізу, системно-динамічного моделювання (с. 18 дисертації).

У якості інформаційної бази автор використовував офіційні звіти та аналітичні матеріали міжнародних організацій, офіційні матеріали та публікації комісій ООН, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, а також Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, монографічну літературу, матеріали наукових періодичних видань (с. 18 дисертації).

Використання такого інструментарію дослідження дозволило здобувачу вирішити поставлені завдання і сформулювати обґрунтовані висновки, зокрема узагальнити теоретико-методологічні підходи до дослідження сутності та природи інновацій; систематизувати генезис розвитку інноваційної теорії;

визначити напрями впливу інноваційних трансформацій в агропромисловій сфері на досягнення Цілей сталого розвитку; дослідити сучасні виклики глобального сталого розвитку для світового агропромислового сектору; визначити тренди розвитку тенденції на міжнародних агропродовольчих ринках; узагальнити напрями впливу інноваційного розвитку в агропромисловому секторі як фактора забезпечення глобального сталого розвитку; дослідити проблеми сталого розвитку агропромислового сектору економіки України; розробити підходи формування напрямів державної та міжнародної політики підтримки розвитку інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі; запропонувати алгоритм моделювання впливу інноваційної діяльності в агропромисловому секторі на забезпечення глобального сталого розвитку.

Структура дисертаційної роботи, що складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, відповідає колу окреслених завдань та логіці досліджень. Послідовність відображеного матеріалу не викликає зауважень. Загальний обсяг дисертаційної роботи містить 309 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 31 таблицю, 57 рисунків і 10 додатків (с. 23 дисертації).

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи Я.В. Коровія підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, за кордоном, у наукових періодичних виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, використанням у практичній діяльності установами і закладами, а також у навчальному процесі.

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних засад дослідження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі та розробці науково-практичних рекомендацій щодо

міжнародної та державної політики забезпечення їх відповідності викликам глобального сталого розвитку. Основні наукові результати, що характеризують новизну виконаного дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

концепт моделі інноваційного розвитку виробництва агропромислових підприємств у контексті глобального сталого розвитку, який включає такі основні детермінанти, як: інтенсифікацію способів виробництва, зменшення витрат та споживання ресурсів, забезпечення робочими місцями населення відсталих районів, включення до глобальних ланцюгів створення вартості індивідуальних підсобних та фермерських господарств, що має безпосередній вплив на результативність процесу досягнення таких Цілей сталого розвитку, як подолання бідності, голоду, розвиток інновацій та інфраструктури, скорочення нерівності, відповідальне споживання та виробництво, пом'якшення наслідків зміни клімату, захист екосистем суші;

теоретико-методологічні засади дослідження напрямів впровадження певних типів інновацій у межах реалізації інноваційних стратегій агропромислових підприємств, а саме, ґрунтуючись на висновку, що сучасний напрям теорії інновацій розглядає сутність та природу інновацій як системний, динамічний, нелінійний процес із залученням низки взаємодіючих суб'єктів, потоків знань між акторами, пов'язаний із очікуваннями майбутніх розробок технологій, політичними і регуляторними ризиками, та інституційними структурами; а також визначенні специфіки особливостей інновацій, притаманних агропромислому виробництву, що виявляються у вигляді сукупності науково-технічних, технологічних, організаційно-управлінських, екологічних і соціальних змін, запропоновано таксономію зв'язків між стратегіями агроінновацій, типами інновацій, що впроваджуються, та викликами проблем глобального сталого розвитку, на які відповідає кожна із наведених у систематизації інноваційних стратегій (с. 19 дисертації);

угрупкування країн за моделями інноваційного розвитку агропромислового сектору і відповідного впливу на їх сталий розвиток, яке отримано шляхом

застосування методу кластерного аналізу, в результаті якого визначено кластер країн з високо інноваційним агропромисловим сектором, що характеризується високим рівнем врожайності, низькою часткою витрат на ресурси, високим рівнем витрат на інновації, та відповідно – високими стандартами життя населення (с. 20 дисертації);

дістали подальшого розвитку:

підтвердження гіпотези, про вплив інноваційних стратегій агропромислових підприємств, спрямованих на збільшення продуктивності виробництва, зменшення витрат та ощадливе використання природних ресурсів, збереження продуктивності земельних та водних ресурсів, інтеграцію індивідуальних підсобних та фермерських господарств до глобальних ланцюгів створення вартості на глобальний сталий розвиток. Застосування кількісного економіко-математичного інструментарію за авторським алгоритмом довело наявність тісного зв'язку між збільшенням витрат на інновації у групі країн з передовою моделлю розвитку агропромислового комплексу із показниками їх сталого розвитку, а також дало можливість змодельовати оптимальний рівень витрат на інновації з метою таргетування таких показників сталого розвитку, як викиди CO₂ та тривалість життя (с. 20 дисертації);

підходи до формування напрямів державної та міжнародної політики підтримки розвитку інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі, а саме: комплекс *політичних* (вдосконалення врядування та узгодженість політики формування довіри до інституцій; удосконалення політики та регуляторних процесів задля сприяння інвестиціям; впровадження ефективної політики конкуренції, у тому числі у харчовому ланцюгу; ефективне та перспективне планування стратегії розвитку та підтримки сільської інфраструктури, спираючись на оцінку (майбутніх) потреб; впровадження гнучкої політики праці та імміграції, сприяння переміщенню робочої сили в райони з високим попитом, полегшення доступу сезонним працівникам); *економічних* (сприяння доступу до фінансових інструментів управління ризиками у сільському господарстві та інноваціях; державна підтримка інвестицій у сфері досліджень і розробок в

агропромислового секторі; запровадження екологічних субсидій та податків; надання цільової інвестиційної підтримки інноваціям зі стійкими результатами; здійснення державних та державно-приватних інвестицій у розвиток сільської інфраструктури та послуг зв'язку); *правових* (гармонізація політики та нормативних актів з метою покращення стійкості; аудит результативності екологічного регулювання сільського господарства; удосконалення управління природними ресурсами шляхом посилення екологічних законів та нормативних актів); *адміністративних важелів* (забезпечення поліпшення функціонування агро-продовольчих ринків; поширення доступу до знань агровиробників щодо можливостей розвитку експортного потенціалу; сприяння розвитку торгівлі за допомогою цифрових технологій; сприяння доступу до ринку капіталу шляхом надання інформаційної підтримки; спрощення управління та координації між міністерствами та рівнями управління; створення умов для розвитку професійної та вищої сільськогосподарської освіти, а також консалтингових послуг) (с. 21 дисертації).

Отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості. Проведене дослідження цілком відповідає поставленій меті, що визначається темою дослідження та визначеним в зв'язку з цим дослідницьким завданням. Зазначена теза знаходить своє підтвердження у змісті дослідження, що визначає логіку та послідовність викладу матеріалу.

Наукова цінність та практична значимість результатів дослідження

Дисертація Коровія Я.В. виконана на високому рівні та є вагомим внеском в теорію економічної науки. Оскільки вирішено важливе наукове завдання поглиблення теоретичних засад дослідження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі та розробці науково-практичних рекомендацій щодо міжнародної та державної політики забезпечення їх відповідності викликам глобального сталого розвитку.

Теоретична цінність роботи полягає у розвитку теоретико-методологічних

засад дослідження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, відрізняються новизною і створюють підґрунтя для подальших досліджень інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі у контексті викликів глобального сталого розвитку.

Одержані у процесі дослідження результати – це методичні та практичні рекомендації щодо забезпечення відповідності інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі викликам глобального сталого розвитку. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження Коровія Я.В. підтверджується довідками про впровадження Міжнародного сільськогосподарського кластеру «Дністер» (акт про впровадження № 52 від 13.10.2020 р.); Інституту економіки промисловості НАН України (довідка про особистий внесок № 380 від 11.11.2020 р.); Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької обласної державної адміністрації (акт про впровадження результатів № 07-01.12/7678 від 26.10.2020 р.); Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 2142/01 від 15.10.2020 р.); ТОВ «АгронаФрут Україна» (довідка про впровадження № 147 від 28.10.2020 р.). Результати досліджень також використовуються у навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при викладанні освітнього компонента «Topical issues of international economic relations» освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 108/01.1.3-43 від 05.11.2020 р.) (с. 21-22 дисертації).

Повнота викладених результатів дисертації в опублікованих роботах

Матеріали досліджень Коровія Я.В. у достатній мірі відображені у наукових працях автора. Основні положення роботи, висновки і рекомендації, які є результатом дослідження та формують його новизну, представлено у 7

наукових працях загальним обсягом 3,2 д.а, з яких особисто автору належить 2,94 д.а., з них – 1 колективна монографія, 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та / або Європейського Союзу, 2 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 3 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій (с. 23 дисертації).

Аналіз публікацій за темою дисертації дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень дисертаційної роботи. Автореферат узагальнює та відображає основні положення, викладені у дисертації; дисертація та автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог МОН України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Поряд із визначеними науковими доробками Коровія Ярослава Валерійовича, в цілому позитивно оцінюючи дисертацію, необхідно вказати на деякі дискусійні моменти, які містяться у роботі, зокрема:

1. Заслугує на увагу фундаментальність наукових положень дисертації у частині визначення внеску інноваційних стратегій агропромислових підприємств у реалізацію цілей сталого розвитку. Разом з тим, робота виграла б, якби автор приділив достатньо уваги у першому розділі роботи детальному розгляду питання методології дослідження глобальних викликів сталого розвитку, що особливо актуалізується в сучасних умовах та надав авторське трактування терміну «глобальний сталий розвиток» (с. 70-84 дисертації).

2. На нашу думку, у даному дисертаційному дослідженні, присвяченому інноваційним трансформаціям в агропромисловому секторі у контексті викликів глобального сталого розвитку, варто було б детально розглянути глобальні цілі сталого розвитку, а не обмежуватися фрагментарними згадками про них (с. 81-83 дисертації).

3. У другому розділі дисертації автором було досліджено сучасні виклики глобального сталого розвитку для світового агропромислового сектору (с. 107-114 дисертації). Втім, поза увагою дисертанта залишилось питання аналізу таких викликів глобального сталого розвитку – як поширення глобальних хвороб, глобальної пандемії 2020 року, що охопила всі країни та регіони світу.

4. У підрозділі 3.2 дисертаційного дослідження на с. 186 наведено індекс глобальної конкурентоспроможності: захист інтелектуальної власності різних країн світу, проте не наведено формули розрахунку та рівнів диференціації країн залежно від інтервалів розподілу значень даного індексу. Для підвищення значущості результатів дослідження доцільно було б проаналізувати фактори, котрі обумовлюють динаміку індексу за певний проміжок часу.

Однак, висловлені зауваження не знижують теоретичного і практичного значення, а також загальної високої позитивної оцінки даного наукового дослідження.

Загальний висновок

Дисертація Я.В. Коровія на тему «Інноваційні трансформації в агропромисловому секторі у контексті викликів глобального сталого розвитку» є завершеним науковим дослідженням, містить нове вирішення актуального науково-практичного завдання, що полягає у розвитку теоретико-методологічних засад дослідження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі та розробці науково-практичних рекомендацій щодо міжнародної та державної політики забезпечення їх відповідності викликам глобального сталого розвитку. Обрану тему розкрито, мету досягнуто повністю, завдання роботи вирішено. Дисертаційна робота за змістом та науковим рівнем відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Зміст автореферату у повній мірі відповідає основним положенням дисертаційної роботи. Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що

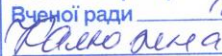
дисертаційна робота «Інноваційні трансформації в агропромисловому секторі у контексті викликів глобального сталого розвитку» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Коровій Ярослав Валерійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
та міжнародних економічних відносин
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
Міністерства освіти і науки України

 М.В. Литвин

Підпис
засвідчую:
вчений секретар
вченої ради

11.05.2021р.

